

59271

7 İklim 7 Bölge – Mahalle
Ulusal Mimari ve Kentsel Tasarım Fikir Yarışması
Akdeniz Bölgesi (Hatay – Dört Yol)
Açıklama Raporları

5 9 2 7 1

Planlama ve Kentsel Tasarım Raporu

MAHALLE OLGUSU

Mahalle olgusu, kent planlama literatüründe yaklaşık yüzyıldır konut alanlarının toplumsal yaşam, iktisadi üretim ilişkilerinin düzenlenmesi ve ekolojik dengenin korunması konusunda gelişen hassasiyetlerle temel birim olarak ele alınmış, konut alanlarındaki kentsel tasarım çerçeve ve ilkelerinin belirlenmesi için de belirleyici birim olarak genel kabul görmüştür.

Toplumsal ilişki ve iktisadi üretim süreçlerinin yeniden üretiminde temel bir alan olarak değerlendirildiğinde, mahalle olgusunun çağdaş kentin konut alanlarının düzenlenmesinde bireyin yaşam çevresi ile kentle ilişkilerinin kurulması için bir birim, bir öge olarak ele alınması gerekliliği ön plana çıkmaktadır. Mahalle bir yandan toplumun ve bireyin, “yer” ile ve kent ile ilişkisini kurarken diğer yandan toplumun ve bireyin yeniden üretim süreci için doğa ve yaşam kaynakları ile olumlu ilişki kurmayı sağlayan ve sürdüren bir temel birimi oluşturmaktadır.

Bu bakış açısıyla, literatürdeki yaklaşımlar da dikkate alındığında, mahalle sadece kendi içine kapalı bir birim değil, bir kurucu öge, bireyin toplumla ve kentle ilişkisini sağlarken kentin doğa ile ilişkisini de düzenleyen bir temel olarak görülmektedir. Mahalle, sadece toplumun yüz yüze ilişkiler kurmasını ve geliştirmesini sağlarken kentsel düzeyde toplumsal bütünleşmeye hizmet edecek bir ortam değil, toplumsal ve bireysel gelişime destek olacak işlevleri kentlilere sunacak bir çevre de oluşturmalıdır.

HATAY - DÖRTYOL İLÇESİ

Dört Yol, Amanos Dağları eteklerinden İskenderun Körfezi'ne yayılan bir ova üzerinde, kıyıya koşut konumlanmış tarım alanları ve dağlardan denize dik inen iki nehir arasında dağın eteklerine yerleşmiş tipik Akdeniz yerleşmesi morfolojisinde kurulmuş bir ilçedir. İlçenin bu topoğrafik ve morfolojik yapısı, sıcak ve nemli iklim koşulları ile birlikte değerlendirilmesini gerektirmektedir.

İlçede bulunan Demir-Çelik fabrikası, Petrol ve Doğalgaz hattına bağlı dolum tesisleri ve birkaç sanayi ve tarımsal ürün paketleme tesisi, tarım ve alt düzey hizmetler dışındaki ana istihdam kaynaklarını oluşturmaktadır.

İskenderun ve Antakya arasındaki ana yollar üzerinde konumlanması, ilçeye konumsal bir üstünlük sağlamaktadır. 2016 yılı TÜİK verilerine göre Dört Yol Nüfusu 121423 kişi, Hayat ilinde ortalama hane halkı büyüklüğü ise 3,9 kişidir. Demografik olarak nüfusun genç olduğu (yaklaşık üçte biri 20 yaş altında) ilçede, eğitim düzeyi ilköğretim ve lise mezunları ağırlıklıdır. Nüfus artışı, göçlerle de beslenmektedir. TÜİK tarafından 2013 yılında hazırlanan rapora göre Dört Yol'a ağırlıklı olarak çevrede yer alan Diyarbakır, Gaziantep, Kahramanmaraş, Şanlıurfa, Osmaniye illerinden göç etmiş nüfus bulunmaktadır. 2016 TÜİK verilerine göre, Dört Yol'un yıllık nüfus

artışı, % 22,2'dir. Bu veriler, ilçede yeni konut ve istihdam alanlarına gereksinim olacağı kestiriminde bulunmayı kolaylaştırmaktadır. Aynı zamanda, nüfus hareketliliği yüksek oranlarda olan tüm Türkiye kentlerinde olduğu gibi, **farklı kesimlerin bir arada yaşama olanaklarının** geliştirilmesi, **çağdaş yaşam olanakları** sunan, **yere özgü niteliklerle** belirlenmiş bir planlama ve tasarım yaklaşımının geliştirilmesi önem kazanmaktadır.

İlçenin özgün morfolojik yapısı içinde, verili toplu konut alanı, dağlar ve ova arasında konumlanmış olan Dört Yol'da tarım alanlarına doğru yayılmanın teşvik edilmesi yerine kent içi boş alanların değerlendirilmesini, kent ile bütünleşen ve kendine yeterli mahalle düzenlemesini olanaklı kılmaktadır. Bu mevcut durum, planlama ve tasarım yaklaşımında belirleyici olmuştur.

İlçenin ana istihdam alanlarının tarım ve sanayi olmasının yanı sıra, ailelerin tarıma bağlı geleneksel ev içi üretimlerini devam ettirmeleri de toplu konut alanının mekânsal düzeninde bir veri olarak alınmıştır. Bunun için haneye bağlı açık ev içi üretim alanları olarak kullanılacak mekânlar ile ortak kullanılma olanağı sunan mekânların tasarlanmasının toplumsal yaşam için kaynaştırıcı işlev göreceği düşünülmüştür. Bu genel tespitler doğrultusunda, toplu konut alanına ilişkin kentsel planlama ve kentsel tasarım ilkeleri aşağıdaki şekilde belirlenmiştir.

ANA İLKELER

Proje yaklaşımında **mahalle, fiziksel bir olgu olmanın ötesinde yerel gereksinimleri ve koşulları dikkate alan ve bir araya gelerek daha büyük kent ölçeği ile ilişkiyi sağlayan bir temel öge** olarak ele alınmıştır. Bu ilişki katmanlarında, ekolojik, toplumsal, iktisadi ve ilişkisel düzeyler tanımlanmıştır. Ekolojik açıdan mahallenin kentsel dokusunun kompakt ve iklime uygun olması, temel gereksinimleri içinde barındırırken toplumsal yaşama uygun ve kentle bütünleşmiş olması, erişilebilirlik ve toplu taşıma ilişkileri ile yerel iktisadi üretim biçimleri dikkate alınmıştır.

- Kompakt ve iklime uygun planlama ve tasarım

Kompakt yerleşme ilkesi, uzun zamandır kent planlama gündeminde ekolojik dengenin korunması ve toplumsal ilişkilerin daha iyi düzeylere çekilebilmesi için kabul gören bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım, ilçe koşullarına göre yorumlanarak, mahalle tasarımına uygulanmış, genel kentsel yoğunluğu aşmayacak oranda ve çeşitlilik içeren bir yapılanma ile yaygın bir kentsel doku oluşturmak yerine, farklı yüksekliklerdeki yapılar, farklı büyüklüklerdeki konutlarla düzenlenmiştir. Böylece çeşitli hane büyüklüklerinden ve yaşama alışkanlıklarından kaynaklanan gereksinimlerin karşılanması hedeflenmiştir. Kompakt yapılanma itibarıyla, konut içinde tasarlanan açık alanlar hem rüzgar ve gölgelenme olanaklarından yararlanacak biçimde iklime uygun olarak hem de mahremiyet koşullarını sağlayacak biçimde ele alınmıştır.

- **Toplumsal yapıya uygun ve kentle bütünleşmeyi sağlayan planlama ve tasarım**

Toplu konut alanı içinde gündelik gereksinimlere yönelik ilk kademe gereksinimlerin sağlanacağı ticari birimler ve sosyal donatı alanları planlanmış, bununla birlikte hem toplumsal ilişkilerin gelişmesine hem kültür ve eğitim işlevlerine yönelik kapalı ve açık çok işlevli kullanılabilir mekânlar planlanmıştır. Bu mekânlar, kadınların ev içi üretimlerini taşıyabilecekleri, çocukların ve gençlerin kültürel ve eğitime yönelik gereksinimlerini karşılayabilecekleri yerler olarak düşünülmüştür. Bununla birlikte, bu mekânlar kente açık mekânlardır ve daha geniş bir çevrenin toplumsal gereksinimlerini karşılamak için de kullanılabilirler. Eskiden kentlerimizde bulunan yazlık sinemalar ve halk eğitimine yönelik kültürel işlevler (seminer ya da tiyatro gösterileri gibi etkinlikler) için de uygun mekânlardır. Kentle ilişki mahalle düzeyinde sağlanırken, konutların kendi iç düzenlerinde yerel kültürel özellikler dikkate alınarak mahremiyetin sağlanması bir ilke olarak kabul edilmiştir. Bunlar dışında, hem ekonomik katkı sağlayan hem de toplumsal kaynaşma ve dayanışmayı geliştiren hobi bahçeleri ya da kentsel tarım alanı olarak kullanılabilir rekreatif alanlar da planlanmıştır.

- **Erişilebilirlik ve toplu taşıma**

Alanın merkezi konumu, tren istasyonu ve ana caddeler ile bağlantısı, yürünebilirlik ilkesini desteklemektedir. Bu anlamda, alan kendi içine kapalı olmak yerine, ana caddelere erişime açık olarak planlanmış, herkese açık bir yürüme yolu, yavaşlatılmış trafik ile birleştirilerek rekreatif karakterde tasarlanmıştır. Ayrıca, bisiklet kullanımını teşvik edecek iç düzenleme de yapılmıştır, ancak bisikletli ulaşımın kent bütününde de düzenlenmesi gerekmektedir. Bunun için sahil kesiminden merkeze erişen ana caddeler üzerinde bisiklet yollarının planlanması önerilmektedir. İlçenin morfolojik ve topoğrafik karakteri, bisikletle ulaşımın desteklenmesi için son derece uygundur.

5 9 2 7 1

Mimari Açıklama Raporu

GENEL YAKLAŞIM

Proje, bölgenin iklimi, barınma alışkanlıkları, çevre ilişkileri, alanda bulunan ağaç dokusu, güncel ihtiyaçlar-konfor koşulları, yapım ekonomisi ve rasyoneli gözetilerek geliştirilmiştir.

Genel ilke, yerleşmede kentsel canlılığın, sosyal ilişkilerin, doğa-tarım ile ilişkinin ve kentsel mikro-ekonominin güçlendirilmesine yönelik yaya dostu, erişilebilir ve güvenli fizik-mekânsal çevrelerin oluşturulmasıdır.

Yerleşme 2200 kişilik bir yaşam alanıdır. 4 ana komşuluk biriminden oluşan ve kendi açık alan, yeşil alan, sosyal-kültürel donatı ve ticari birim örüntüsüne sahip, merkezinden yaklaşık 5 dakikalık yürüme mesafesi ile her noktasına ulaşılabilir, 536 konutluk bir mahalle önerilmektedir.

Yaklaşık 130 konutluk her bir ana komşuluk birimi, yaklaşık 65 konutluk iki küçük alt komşuluk biriminden oluşmaktadır. Her bir küçük komşuluk birimi de 3 farklı konut grubundan (müstakil konutlar, bitişik bloklar ve nokta blok) meydana gelmektedir.

Basit bir sistem üzerine kurulu olarak çeşitlenen birim konut, blok, örüntü tasarımı ve özel-ortak-kamusal açık alan sistematığı önerinin ana bileşenlerini oluşturmaktadır.

YERLEŞİM KARARLARI

Yerleşme, proje alanı üzerinde yer alan mevcut yetişkin ağaç gruplarını dikkate alarak konumlandırılan ve yerleşmenin omurgası olarak değerlendirilen bir ağaçlıklı gezinti yolu / alle; bu omurgaya eklenen meydan, sosyal-kültürel donatılar (ilköğretim okulu, cami, kreş, sağlık ocağı, sosyal tesisler), çarşı, ticaret alanları ve 4 komşuluk biriminden meydana gelmektedir.

Her bir komşuluk birimi ise kendi içinde farklı örüntüye sahip iki küçük komşuluk birimi, sosyal tesis, küçük ticari birimleri, çocuk oyun alanları, spor sahası, açık otoparklar, avlular ve yeşil alanları içermektedir. Temel gereksinimler bağlamında otonom bir yerleşme birimi önerilmektedir.

Bir ucunda mahalle korusunun, diğer ucunda da kentsel tarım için ayrılan hobi bahçelerinin yer aldığı ağaçlıklı gezinti yolu / alle (*shared space*), lineer su öğeleri, gölgeleme elemanları ile yaya ve bisiklet ağırlıklı olarak düzenlenmiştir. Bununla birlikte, yavaşlatılmış araç trafiğine de açık olarak tasarlanmıştır.

Alanın tamamında doğu – batı yönünde düzenli %1,5’luk bir eğimli bir topoğrafya söz konusudur. Bu yumuşak eğim değerlendirilerek evrensel tasarım ölçütleri ve erişilebilirlik açısından yerleşmede tüm zemin kot açık alan düzenlemeleri merdivensiz ve duvarsız şekilde çözümlenmiştir.

Önerilen zemin kottan kullanılan ticari birimler ile kentsel kamusal yaşamın canlılığının sağlanması, küçük ölçekli girişimlerin (kentsel mikro-ekonominin) desteklenmesi, bu yolla yerleşmede yaşayanların kısmi istihdamının bu işletmelerde sağlanması ve sokak yaşamının yeniden barınma kültürünün bir parçasının olmasına önayak olunması hedefleri söz konusudur.

KOMŞULUK BİRİMLERİ VE ÖRÜNTÜ TASARIMI

Blok girişleri, güneşten korunaklı oturma mahalleri, çocuk oyun alanları, su öğesi ve tematik ağaç gruplarının yer aldığı avlular, yerleşme sakinlerin ortak olarak kullandıkları alanlardır. Avlular, özellikle alanı çevreleyerek tanımlayan konutlarda yaşayanların birbirleri ile karşılaşacakları ve iletişim kurabilecekleri alanlar olarak önerilmektedir.

Bloklara erişim bu nedenle bilinçli olarak avlulardan sağlanmaktadır. Avlu boyutları, sıcak iklim koşulları nedeniyle kütle yükseklikleri de gözetilerek kontrollü ve küçük boyutlarda tutulmuştur. Açık alan kullanımı için avlularda yaratılan gölge alanlar önem taşımaktadır.

Hakîm rüzgâr ve güneşlenme açıları dikkate alınarak yerleşim ve örüntü kararları verilmiştir. Güney - güneybatı yönünden esen yaz rüzgârlarına ve kuzey – kuzeydoğudan esen kış rüzgârlarına göre blok kompozisyonları ve kat adetleri oluşturulmuştur.

Otopark alanlarından ve çevreden avlulara kolay yaya erişimini sağlayan 2 kat yüksekliğinde geçitler örüntünün bir diğer bileşenidir. Bu geçitlerde korunaklı bisiklet park alanları da düzenlenmiştir.

Müstakil konutların ve diğer blokların bir araya getirilerek oluşturulan örüntülerde özellikle uzun hizalar oluşturulmasını önlemek ve kütle etkisini azaltmak amacıyla hareketli bir bitişme yöntemi tercih edilmiştir.

BLOK TİPOLOJİLERİ VE PLANLAMASI

Yerleşmede 3 farklı blok tipolojisi bir arada kullanılmıştır. 2 katlı avlulu müstakil konutlar, 4-5 katlı bitişik bloklar ve 5-6 katlı nokta bloklar farklı örüntüler oluşturacak şekilde konumlandırılmıştır.

Katta 3 konuttan oluşan nokta bloklar alle tarafında yer alırken, müstakil konutlar ve katta 2 dairesel bitişik katlı bloklar kendi içlerinde avlular tanımlayacak şekilde yerleştirilmişlerdir.

Sıcak iklim koşullarından dolayı hareketli ve kademeli kütle düzeni ile gölge yaratacak düzlemler önerilmiştir. Kütle konumlandırılmaları ve kademelendirmelerinde insan ölçeği, göz seviyesinden mekân algısı ve ara mekânların yaratılması ön plandadır.

BİRİM KONUT PLANLAMASI

Birim konutların tasarımında, bölgenin barınma alışkanlıklarından hareketle katlı bloklarda yer alan konutlar dahil olmak üzere, her konutun bir bahçesinin olması ilkesi benimsenmiştir. Bu bağlamda her konut birimi en az bir adet 3.90m.x3.90m boyutlarında 15m²'lik bahçelere sahiptir.

Yatay ve düşeyde güneş kırıcı elemanlar ile çevrelenmiş bu kat bahçeleri, açık havada günlük ev yaşamın sürdürülebileceği alanlardır. Bu alanlar, bölgedeki geleneksel konutlarda "hayat" adı verilen açık alana karşılık gelmektedir.

Konutların tamamında mekânsal ve strüktürel sistem 3.90mx3.90m açıklıklı bir ızgara plan modülasyonu üzerine kuruludur. Her bir konut 9 modülden oluşmakta, 11.70mx11.70m boyutlar içerisinde çözümlenmektedir.

Planlamada dar veya ince uzun oranlara sahip iç mekânlar yerine, kareye yakın ve eşdeğer büyüklüklere sahip birim konut iç mekânları önerilmiştir. Bu tercih, bir anlamda kullanıcının zaman içerisinde değişen aile büyüklüğüne ve ihtiyaçlarına bağlı olarak tadilata ihtiyaç duymadan farklı kullanımlara göre kendi konut mekânını değiştirebilmesini sağlayacaktır.

Konutların tamamı doğal havalandırmadan, gün ışığından ve farklı manzara imkânlarından azami faydalanacak şekilde planlanmıştır. Yerleşmede tek cepheli konut yer almamaktadır. En az 2 veya 3 farklı yöne açılan konut planlaması esastır.

Buna ek olarak, konut iç mekânları günüşiğı ve doğal hava ile esas ilişkilerini kat bahçeleri olarak önerilen gölgeli hacimler üzerinden kurmaktadır. Büyük boyutlu pencere ve kapı boşlukları bu alanlara bakacak şekilde düzenlenmiştir. Diğer cephelerde ise dar ve derin pencere boşlukları yer almaktadır. Cephede yer alan bu pencere boşluklarında güneş kontrolü ve doğal havalandırma imkânı önerilen lamelli ahşap kepenk sistemi ile sağlanmaktadır.

Yerleşmede %10-2 odalı, %70-3 odalı ve %20-4 odalı olacak şekilde toplam 536 adet konut birimi bulunmaktadır. Bölgedeki genel barınma alışkanlıkları dikkate alınarak küçük konut oranı az tutulmuş ve 1 odalı konut önerilmemiştir. Her bir konut büyüklüğü için farklı plan şemaları önerilerek kullanıcılar için seçenekler oluşturulması hedeflenmiştir.

MİMARİ DİL

Mimari dil ve blokların geometrisi coğrafyanın geçmişindeki yerleşmelere referans vermektedir. Bölgenin Akdeniz ve Mezopotamya arasında duran ve her ikisine de ait karakteri, yapıların kütle, cephe, renk kararlarında ve kompozisyonlarında belirleyici olmuştur.

Genel anlamda basit malzemeler ve yapım teknikleri ile mekânsal zenginlik yaratılması hedeflenmiştir.

YAPIM SİSTEMİ

Konut blokları planlama sisteminin basitliğı, taşıyıcı sistemde de devam etmektedir. 3.90m x 3.90m modülasyon üzerine kurulu betonarme kolon kiriş iskelet sistem önerilmektedir.

Planlamada gözetilen hizalar taşıyıcı sistemin betonarme tünel kalıba dönüştürülmesine de izin vermektedir. Ancak blokların az katlı olması ve plan esnekliğinin korunması için konvansiyonel betonarme iskelet sistem tercih edilmiştir.

5 9 2 7 1

Peyzaj Açıklama Raporu

Proje alanı; bir yönü dağlarla, diğer yönü denizle sınırlı olan alüviyal ovoidan meydana gelmiştir. Akdeniz ikliminin hüküm sürdüğü alanın yakın çevresinde, turunçgil bahçeleri, pamuk tarlaları, muz bahçeleri ve ibrelili ormanlar bulunmaktadır.

Peyzaj tasarımında bölgenin coğrafik özellikleri ve çevre koşulları temel alınmıştır. Bitki seçiminde bölgenin doğal bitki örtüsü tercih edilmiştir. Böylece daha az su ve pestisit kullanımının sağlanması, bakım masraflarının düşürülmesi, bitkilerin dış faktörlere dayanımının daha fazla olması, sürdürülebilirliğin sağlanması ve estetik açıdan doğal formların oluşturulması düşünülmüştür.

Projede mimari çizgiler oluşturulurken mevcut bitkilerin korunması esas alınmıştır. Açık yeşil alanlar, özgün - nitelikli avlular, ortak üretim bahçeleri, meydanlar, kamusal alanlar, yeşil doku içinde dağınık ve mekânsal sürekliliği sağlayacak şekildedir. Tasarımın imaj ve silüetine açık mekan – bahçe - yapı ilişkileri ve doğa- yapı entegrasyonu hakimdir.

Genellikle tarım yerleşmeleri niteliğinde olan Hatay'da dış mekan, günlük sosyal yaşamın önemli bir parçasıdır. Bu projede de tek katlı konut tiplerinde bahçe iç mekanın dışa uzantısı şeklindedir. Günlük işlerin bir kısmı bahçede gerçekleşecek şekilde tasarlanmıştır. Ön bahçeler birleşerek büyük avluları oluştururlar. İç avluların kullanımı ortaktır. Her avlunun ortasında kullanılan meyve ağaçlarıyla sembolik bir kimlik-adres kazandırılmıştır (*Portakallı avlu, Hurmalı avlu, Kirazlı avlu*). Konuta bir üst kat eklendiğinde ise, bahçe de bu kata eklenerek farklı bahçe işlevlerini üstlenen mekana dönüşmüştür. Bu bahçede daha çok güneşleme, kurutma işleri, v.b. yapılır.

Yapı tiplerinin, yapının parsel içindeki konumunun, yapı alanının büyüklüğünün farklı olması bahçe şekillerine de farklılık kazandırmıştır. Genellikle ön bahçeler küçük yüzeyli arka bahçeler de oldukça büyük yüzeylidir. Bu nedenle ön bahçeler ve üst bahçeler fonksiyonel kullanım için tasarlanırken, arka bahçeler ölçekleri nedeniyle daha çok bitkilendirme amaçlıdır.

Yapı girişlerinde, iç avlularda ve rekreasyon alanında tıbbi aromatik bitkiler ve kokulu ağaçlar tercih edilmiştir. Bu türlerin çiçek renkleriyle alanda kırsal bir iz oluşturulmuştur.

(*Tilia spp. Lavandula spp. Rosmarinus spp. Salvia spp. Thymus spp.*)

Arka bahçelerde ise yaz aylarındaki bunaltıcı sığın etkisini azaltmak amacıyla yoğun ve geniş tıjli bitkiler kullanılmıştır. Bitki dağılımlı alana en uygun g3lgelendirmeyi sağlayacak ve mikroklimatik etki oluşturacak şekildedir.

(*Albizia spp.*, *Salix spp.*, *Crataegus spp.*, *Aesculus spp.*, *Magnolia spp.*)

Yapıların mimari çizgilerini yumuşatmak için, teraslarda oluşturulan yeşil alanlara; sarılıcı - tırmanıcı t3rler d3ř3n3lm3řt3r.

(*Wisteria sinensis*, *Passiflora caerulea*, *Bougainvillea glabra*, *Jasminum officinale*.)

3st bahçelerde g3venlik bariyeri oluşturmak amacıyla geniş kesitli çalı gurupları oluşturulmuştur.

(*Pittosporum tobira 'Nana'*, *Photinia serrulata 'Nana'*, *Santolina spp.* *Thuja occidentalis 'Compacta'*).

Teraslarda kullanılacak bitkiler çiçekleriyle flaş etki oluşturan ve yayvan k3kleri ile yapıya zarar vermeyecek t3rlerdir.

(*Gaura lindheimeri*, *Gaillardia spp.*, *Osteospermum spp.*, *Chrysanthemum spp.*)

Terasların orta alanı d3z yeşil 3rt3d3r. Bu 3rt3 basmaya dayanıklı kalender t3rlerin karışımıyla oluşmuştur.

Alanın t3m3 için toprak altı damla sulama sistemi yapılması planlanmıştır. Bu sistemle arazideki infiltrasyonun bitkiler için daha verimli olması ve sulama için kullanılan su ihtiyaının minimumda tutulması sağlanmıştır.